

ГОСПОДАРСЬКО-БІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СЕЛЕРИ КОРЕНЕВОЇ

Федорчук В. Г., к. с.-г. н., доцент
Котляр Д. В., здобувач вищої освіти,
магістр, група АМН 2/1 МНАУ
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Історія культивування селери налічує не менше 3–4 тисячоліть. Батьківщиною рослини є Середземномор'я. У Стародавньому Єгипті, Греції та Римі її вирощували як декоративну та лікарську культуру. У народній медицині селеру пахучу здавна використовували як дієтичну рослину для лікування захворювань внутрішніх органів, зокрема при новоутвореннях. У XV–XVIII ст. селера почала широко впроваджуватися в кулінарію [1, 3].

Виділяють три основні різновиди селери пахучої:

secalinum – листова (має найкоротший вегетаційний період, що дозволяє вирощувати її в північних регіонах);

dulce – черешкова (вибаглива до температурного режиму);

garaseum – коренева (зазвичай вирощується через розсаду).

Усі види селери віддають перевагу вологим ґрунтам. У коренеплідної селери в їжу використовують як коренеплід, так і листя; у черешкової – черешки та листя; у листової – лише листя.

Коренеплідні сорти утворюють округлі або плоскувато-округлі підземні органи масою до 900 г і діаметром 7–13 см. М'якоть біла, щільна; шкірка жовтувато-біла або буро-коричнева. Квітки дрібні, зібрані у складні зонтики. Плід – дрібна двосім'янка (маса 1000 насінин – 0,4–0,6 г), схожість якої зберігається до 3 років [2].

Селера благотворно впливає на обмін речовин, підвищує життєвий тонус та сприяє омолодженню організму. Вона має сечогінну дію, допомагає при неврозах, ревматизмі, подагрі та запобігає відкладанню солей у суглобах і нирках. Сік селери є ефективним при авітамінозах та для виведення обмінних шлаків.

Селера – холодостійка рослина. Насіння проростає при +5 °С, але оптимальною є температура +18...+22 °С. Сходи чутливі до приморозків. Тривалий вплив температур нижче +10 °С у початковий період росту може спричинити передчасне цвітіння («цвітущість») у перший рік життя.

Рослина вологолюбна, проте не витримує затоплення. В умовах посухи (наприклад, у Південному Степу) потребує регулярного зрошення. Селера є солевитривалою, надає перевагу багатим на перегній родючим, добре окультуреним землям. Добре росте на пухких, структурних ґрунтах із глибоким орним шаром та некислою реакцією середовища (рН 5,5–6,5). На важких ґрунтах необхідно вносити перегній, компост або торф. Для культури непридатні кислі та лужні ґрунти. Селера – рослина довгого світлового дня, світлолюбна [2, 4].

Вегетаційний період цієї рослини досить тривалий: у перший рік життя складає від 82 до 180 діб (на півдні при безрозсадному способі вирощують від 160 до 225 днів), на другий рік – 80–110 діб. Тому селеру обов'язково необхідно вирощувати розсадним способом [3].

Селера характеризується різними етапами розвитку, на які потрібно звертати увагу при її вирощуванні:

1-етеп. Характеризується недиференційованим конусом наростання у вигляді плоскатоного горбика між двома сім'ядолями.

2-етап. Сильне розширення основи конуса наростання і перетворення його на головку коренеплоду. Міжвузля не ростуть, а тому листки розміщуються дуже близько (тривалість цього періоду триває до кінця вегетації).

3-етап. Проходить у період зберігання коренеплодів у другій половині зими. У цей період збільшується конус наростання, він видовжується, потім сегментується зародкова вісь суцвіття.

4-етап. Формування лопатей суцвіть в пазухах зародкових прилистків і початок розвитку пагонів першого порядку.

5-етап. Починається після садіння коренеплодів і нерідко спостерігається наприкінці періоду зберігання. Виникають зачатки тичинок та маточки, закладається оплодень.

6-етап. На цьому етапі квітконосний пагін росте посилено, а суцвіття повільно (не виходять із покривних листків).

7-етап. Характеризується посиленням ростом усіх частин квітконосного пагона, суцвіття і квітки.

8-етап. На цьому етапі суцвіття і квітки досягають остаточних розмірів і форми. У пиляках дозрівають пилкові зерна.

9-етап. Цвітіння і запліднення.

10–12-й етапи. Характеризуються формуванням плодів і накопиченням вегетативної маси [1, 3].

Найкращими попередниками для кореневої селери є культури, під які вносилися великі дози органічних добрив, та ті, що рано звільняють поле, дозволяючи підготувати ґрунт.

Спочатку готують розсаду. Кореневу селеру висівають на розсаду в лютому, у ящики або горщики з поживною сумішшю з 1 частини дернової землі й 1 частини перегною з невеликою кількістю піску. Перед посівом насіння яровизують: замочують у теплій воді на 3 доби, потім підсушують до сипкості. На 1 м² витрачають 1,0–1,5 г насіння, загортаючи його на глибину 0,2 см. До появи сходів температура вирощування селери має становити +20...+25 °С. Потім її поступово знижують до +14...+16 °С. Після появи 1–2 справжніх листочків слід перевірити густоту розсади й у разі потреби прорідити, щоб рослини були міцними та не витягалися. Потім сіянці пікірують на відстані 4–5 см одну рослину від іншої так, щоб половина стебла була занурена в ґрунт. Через 2 тижні після пікірування проводять підживлення розчином мінеральних добрив (1 чайна ложка нітрофоски на 1 л води) з розрахунку 2 столові ложки на 1 саджанець. До моменту висаджування у відкритий ґрунт вік розсади має

становити 8–10 тижнів. Перед висаджуванням розсаду загартовують при температурі не вище +15 °С, залишаючи на ніч на свіжому повітрі.

У відкритий ґрунт розсаду кореневої селери висаджують на ту ж глибину, на якій вона росла. Відстань між рослинами в ряду – 20–25 см, між рядами – 35 см, таким чином, площа живлення кореневої селери повинна становити 40×40 см або 50×50 см. Таким чином дотримання правильної глибини висадки розсади кореневої селери без заглиблення та забезпечення оптимальної площі живлення є ключовою умовою для запобігання утворенню зайвих бічних корінців і повноцінного формування якісних, товарних коренеплодів [1, 3].

Аналіз біологічних та агротехнічних особливостей кореневої селери дозволяє зробити висновок про її високу інвестиційну привабливість для агропромислового сектору за умови дотримання інтенсивних технологій вирощування.

Завдяки широкому спектру використання (фармацевтика, дієтологія, переробна промисловість) селера має стабільний попит. Кореневі різновиди масою до 900 г забезпечують високу врожайність з одиниці площі, що в поєднанні з тривалим терміном зберігання (до другої половини зими) дозволяє реалізовувати продукцію в період міжсезоння за високими цінами.

Основні економічні ризики пов'язані з тривалим вегетаційним періодом (до 225 днів) та чутливістю до температурного режиму. Використання розсадного методу, хоч і збільшує капітальні витрати на старті (облаштування теплиць, яровизація насіння, пікірування), є економічно виправданим, оскільки гарантує отримання товарної продукції та запобігає збиткам від «цвітущості» та дозволяє отримувати урожай в зоні Південного Степу.

Висока вимогливість до родючості ґрунтів та вологості потребує впровадження систем крапельного зрошення та регулярного внесення органічних і мінеральних добрив. У довгостроковій перспективі ці витрати нівелюються високою біохімічною цінністю продукту та можливістю виходу на ринки здорового харчування, де додана вартість селери значно вища порівняно з іншими овочевими культурами [1, 4].

Дотримання параметрів органогенезу, оптимальної площі живлення та впровадження сучасних систем зрошення забезпечують високу врожайність товарних коренеплодів (масою до 900 г).

У поєднанні з можливістю тривалого зберігання продукції до міжсезоння та високою доданою вартістю в сегменті здорового харчування, це робить виробництво селери економічно виправданим, інвестиційно привабливим і перспективним напрямом диверсифікації агропромислового сектору [2, 3].

Таким чином, вирощування селери є перспективним напрямком диверсифікації овочівництва, який при належному рівні механізації та контролі екологічних факторів забезпечує стабільний прибуток.

Література

1. Адаменко О. М. Екологічні агротехнології овочевих культур у змінюваних кліматичних умовах Степу України. Миколаїв : МНАУ, 2023. 240 с.
2. Книш О. В. Економічна ефективність диверсифікації виробництва овочів у фермерських господарствах. *Економіка АПК*. 2024. № 2. С. 45–52.
3. Овочівництво закритого та відкритого ґрунту: інноваційні технології / за ред. В. М. Марченка. Київ : Аграрна наука, 2021. 312 с.
4. Сич З. Д., Хареба В. В. Сучасні тенденції виробництва та переробки малопоширених овочевих і пряно-ароматичних культур. Житомир : Полісся, 2022. 196 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КАРТОПЛІ В УМОВАХ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Хомовий М. М., к. с.-г. н., доцент

Заблоцький А. І., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Картопля є важливою продовольчою та стратегічною культурою, продуктивність якої значною мірою визначається адаптованістю сорту до конкретних ґрунтово-кліматичних умов і дотриманням основних елементів технології вирощування. Для Хмельницької області, де картоплярство має значення у структурі сільськогосподарського виробництва, особливої актуальності набуває пошук технологічних рішень, спрямованих на підвищення врожайності та стабільності продуктивності культури.

Сучасне картоплярство потребує оптимізації окремих елементів технології з урахуванням сортових особливостей, попередників, ґрунтових умов, погодних факторів та рівня ресурсного забезпечення [1]. Важливим напрямом таких досліджень є встановлення ефективності різних попередників, оскільки вони впливають на поживний режим ґрунту, його фітосанітарний стан, запаси вологи та умови формування врожаю. Особливого значення набуває добір сортів, здатних реалізувати свій потенціал урожайності в конкретних умовах регіону. Сорт характеризується найвищою продуктивністю, але з часом, накопичення фітопатогенів й екологічної депресії його урожайність зменшується, завдяки зниженню якісних показників садивних бульб [2]. Сучасна селекція пропонує широкий спектр сортів, однак їх продуктивність може істотно змінюватися залежно від умов вирощування. Зокрема, серед сучасних сортів картоплі є Княгиня, Медея, Фотинія, Кіммерія та інші сорти, які характеризуються різними господарсько цінними ознаками.

У зв'язку з цим удосконалення елементів технології вирощування картоплі в умовах Хмельницької області є актуальним науково-практичним завданням,